

schůzi, ale jejich návštěva byla prahubená. Ani důtky z Moskvy, ani sebebičující diskusní autokritika není sto probuditi komunistické organisace z letargie, do níž komunistickou stranu dostal režim Haken-Jílek, který — a v tom jest velký kus ironie — chtěl naši komunistickou stranu zbolševisovat, t. j. zvýšit její bojovnost. Mzdového boje textilního dělnictva snažila se komunistická strana využiti k zosťené agitaci, ale situace je dnes taková, že samy komunistické odborové organisace (textilní, stavební, dopravní a j.) odmítají hazardéřskou politiku Politbyra, které dosti nestačí potírat všecky ty »úchylinky«. 2. 2. 1929. V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Mírová agitace sovětů. — Polsko mezi Ruskem a Německem. — Evropská politika USA. — Anglická volební kampaň. — Alsaský autonomismus. — Vojenský režim v Jugoslavii a Italii. — Zmatek afgánský.

Sovětská zahraniční politika projevila v poslední době nápadnou horlivost pro mírové snahy. Zástupce lidového komisaře pro věci zahraniční Litvinov upomínal již předsedu odzbrojovací komise Společnosti národů Loudona o svolání nejbližší schůze, ačkoliv, nebo právě proto, že překážky, které vedly k odkladu, nebyly dosud překonány. Ještě větší sensací vyvolal však svým návrhem vládě varšavské, aby *okamžitě spolu s Ruskem a Litvou ratifikovala Kelloggův protiválečný pakt*, nečekajíc na schválení americkým senátem a parlamenty ostatních čtrnácti původních signatářů. Tento spěch musil býti nápadný, když přece nebylo rozumného důvodu pochybovati o tom, že v průběhu normální parlamentní procedury, která ovšem je dosti těžkopádná, k ratifikaci Kelloggova paktu dojde. Výklad jednání sovětů mohl býti různý, a nescházelo podezření, že buď jde tu o výraz strachu nebo naopak o zúmyslnou provokaci, poněvadž si sověty války, jako prostředku k revolucionisaci světa, přejí. Ať tomu bylo jakkoli, manévr minul se zcela cíle, poněvadž ruské diplomacii nebylo ponecháno času, aby jej rozvinula. Americký senát schválil pakt poměrně rychle, a evropské státy uvedly jej hned potom na denní pořad. Polsko bylo tím přivedeno do určitých rozpaků, poněvadž mělo separátní akcí s Ruskem oddělit se od svých spojenců východních i západních. Ministr Zaleski neváhal tudíž poukázat sověty na nezbytnost *současného jednání s ostatními sousedy*, bez nichž Polsko nemůže se zavázat k žádné neutralitě vůči Rusku. Šlo tu v prvé řadě o Rumunsko, s nímž má obrannou vojenskou alianci, a státy baltické, které mají stejný zájem na zachování nezávislosti, získané z rozvratu carské říše. Litvinov nemohl se vymknouti této logice, musil zvláštní protokol protiválečný předložit také Rumunsku, Lotyšsku, Estonsku a Finsku a během tohoto jednání vzali mu Američani vítr s plachet. Ani velkolepá agitace, která měla před světovým dělnictvem ukázat sověty zas jednou v roli jediných opravdových přátel míru, se tedy nepovedla.

Jestli Polsko neodmítlo sovětskou nabídku jen tak zhola, nýbrž vyjednávalo o ní vážně a s jistým zájmem, třeba hledati výklad v jeho choulostivém postavení mezi oběma velikými sousedy, o nichž neví, kterého má považovati za nebezpečnějšího. Vláda Pilsudského je naplněna spíše nedůvěrou k Rusku, a na druhé straně je zase podezřívána, že pomýšlí na výboje ukrajinské. Ať jest však již zájem polský na Rusku defensivní či ofensivní povahy, *nemůže býti jediný*. A kdybychom i dali tomu, že Pilsudský je »germanofil«, to jest že by rád s Německem dobře vyšel, aby se mohl věnovat výbojným plánům na východě, reálně-politická situace je prostě taková, že nic podobného ani zdaleka nepřipouští. Rusko bylo bolševiky přivedeno do stavu, že na dlouhá léta nemůže pomýšleti (ani kdyby opustilo původní bolševickou teorii sebeurčovacího práva národů až do úplného odtržení) na obnovu státu, třeba jen v užších národních hranicích, mírem řížským porušených. S této strany tedy přímého nebezpečí Polsku nehrozí, jest tu jen nebezpečí nepřímé, vznikající právě z *kombinace s nebezpečím německým*. I republika německá trvá totiž na spojení východních Prus s ostatní říší, nechce sněsti koridoru při Gdansku, a nechce také smířiti se s roztržením Horního Slezska. Německo neustane, ať již zůstane demokra-

tické nebo se vrátí k monarchismu, usilovat o revisi své východní hranice všemi prostředky, nestačí-li mírně, tedy ostatními. O tom dostalo se veřejnosti jasného svědectví nedávno Steedovou revuí odhaleným memorandem německého ministra války, generála Groenera. Nebylo zde sice odhaleno nic nového, ale za to uviděli jsme tu černé na bílém, že v německém generálním štábu připravují se plány pro velkou kampaň protipolskou, při první vhodné příležitosti. A to ještě memorandum Groenerovo je poloveřejné, určené pro parlamentní kritiky k obhajobě jeho námořního programu. Polsko je tím varováno, aby se připravovalo, že Německo proti němu vystoupí, jakmile se kdekoli octne ve válečné zápletce. Politická úvaha, která odtud plyne, shoduje se s tím, co můžeme čerpat z všech jiných pramenů: *Nebude již lokálních válek, není možno vyřizovati žádný účet, sebe drobnější, aby se neroztáhl celý řetěz osudných příčin a následků, který by musil přivodit opět mezinárodní světovou konflagraci.* Memorandum generála Groenera vychází také z toho předpokladu, že dojde k velkým konfliktům mezinárodního rázu, při nichž Německo bude »nuceno hájiti svou neutralitu a své zájmy, přesahující říšské hranice«, což jest jen jakýsi eufemismus za prostší a zřetelnější větu: »nalezneme svoji příležitost«.

Ukazuje se stále zřetelněji, že *budoucnost Evropy a speciálně jejího míru závisí na tom, do jaké míry a jakým způsobem uplatní se zde americká kontrola.* Ve století devatenáctém hrála vůči ní obdobnou úlohu Velká Británie, která svou ostrovní polohou nabývala určitého odstupu od zmatků evropského kontinentu a mohla vystupovat jako rozhodčí mezi hlavními dočasnými konkurenty. Její princip evropské rovnováhy neznamenal nic jiného, nežli že si přála udržeti určitou mírovou soustavu, která na tehdejší poměry nemohla arci býti jiná, než labilní. Při tom hájila svůj zájem, aby žádná moc na kontinentu příliš nepřebujela a nemohla opakovat proti ní napoleonský pokus podrytí jejího námořního imperia imperialismem pozemním. Od té doby byla *Anglie vývojem nové techniky dopravní i válečné vtažena přímo do evropského systému státního a rozvojem některých mladých národních sil donucena zaujati po boku Francie pevné defensivní postavení.* Insulární charakter její politiky a ta volnost, kterou měla dříve, přenášet těžiště se strany na stranu, jsou definitivně odbyty. Naproti tomu Spojené státy severoamerické staly se ze vzdálené, ryze civilní a obchodní kolonie opravdovou velmocí prvního řádu, která své prostředky dokonce již ani nechce omezovat na pouhé finance. *Spojené státy se Evropě přiblížily do té míry, aby na ni mohly přímo působit, ale zachovaly při tom samy dostatečnou nezávislost a vědomí vlastní odlišnosti, aby své poslání mohly pojímat v tom smyslu Anglii opuštěném.* Jejich zájem o zdejší poměry pramení ovšem v prvé řadě z jejich nesmírných investic, během války a po válce zde umístěných. Již v roce 1917 spolupůsobil tento zájem na jejich intervenci, neboť kdyby byly bývaly nechaly Evropu, a zejména západní spojení, úplně vykrvácet, byly by přišly o nesmírné hospodářské hodnoty. Nyní, když také na obnově Německa angažovaly se svým úvěrem s devadesáti procenty, nemohou prostě líciti dále ten naprostý desinteresement, o nějž se pokoušely v prvních letech po uzavření míru. Politika státního departementu washingtonského je proto nesmírně opatrná, plná výhrad a jistého tajnůstkářství, při tom však trvale spojená s evropskými kanceláři, takže si bez ní již nelze žádné větší akce představit. Dnes je Amerika zapletena do evropských záležitostí zejména ve dvojím směru. Jde tu jednak o *finanční likvidaci války*, při níž jako hlavní věřitel musí také chtít vésti hlavní slovo, jednak o *organizaci trvalého míru*, ku které jest vázána již Wilsonovou iniciativou, třeba jeho metody později zapřela. Finanční likvidace znamená především definitivní vyřízení otázky reparační, a potom, ať již v přímé souvislosti či nikoli otázky mezispojeneckých dluhů. Jedině působením Spojených států byly reparace před čtyřmi lety odpolitisovány dosazením tak zvaného výboru Dawesova. Nyní je třeba dílo dokončiti a Spojené státy musily do nové komise bankéřů vyslati dva své nejschopnější a nejlivnější lidi, *Owena Younga a I. P. Morgana.* Případně jim odpovědnost za definitivní vyúčtování s Německem a pak již nebudou se moci zbaviti odpovědnosti za stejné vyúčtování se spojení.

Vláda washingtonská přála by si, aby Německu byl jeho válečný dluh vyměřen *podle hospodářských zásad* tak, aby jeho výrobní a obchodní možnosti byly co nejméně zatíženy, na druhé straně však nechce uznati, že by její spojenceři dlužníci měli nárok na podobné ohledy. Válečný dluh anglo-

americký, vzniklý dodávkami materiálu hlavně v letech 1915 až 1918, není prý tak veliký, aby mohl rozpočtům nebo dokonce národnímu hospodářství těchto států ublížiti. Amerika se obává, že jakékoliv úlevy by zde přišly k dobru jedině *zbrojení* těchto velmocí, tedy působily právě v opačném směru, než-li jest americký zájem. Politika nynějšího presidenta, která bude patrně ještě energičtěji sledována jeho zvoleným nástupcem, čelí k tomu, *aby Evropa byla pacifikována* a mezinárodní vztahy uvedeny v pevnou soustavu vzájemné spolupráce. Americká snaha o udržení míru je založena v obou složkách národní povahy, ideální i materiální, a právě proto tak energická a stálá. Náboženské cítění Američana i jeho zájem na nerušené práci a obchodech ukazují ve směru protiválečném. Proto návrh Kelloggův měl podporu všeho veřejného mínění amerického a nesetkal se ani v senátu se zásadním odporem. Spojené státy nemohou potřebovat, aby každá generace byla v základech otřásána světovým uraganem války a jsou rozhodnuty zakročit veškerou svou silou proti kterémukoli rušiteli míru. Právě proto není rozporu mezi jejich zamýšleným národním zbrojením a intencemi Kelloggova paktu. Týž president, jemuž tak záleželo na bezpodmínečném a rychlém schválení protiválečné úmluvy, trvá na velkolepém námořním programu, poněvadž soudí, že *evropské velmoci nebudou dříve ochotny počítati vážně s americkým zájmem na míru, dokud Amerika sama nestane se spolurozhodujícím světovým činitelem*. Zvláštní zájem Spojených států obrací se tu k tak zv. *svobodě moří*, to jest k otázce volného obchodování neutrálních mocí i s těmi státy, které jsou ve válečném konfliktu. Amerika nikdy neuznávala právo úplné blokády odpůrce, kterou Anglie, díky své absolutní námořní převaze, proklamovala. Předseda zahraničního výboru senátu *Borah* vyslovil se o tom při zahájení rozpravy o lodní předloze docela upřímně. Anglie musí svolit k *revisi námořního práva*, a pak nebude činiti obtíží ani dohoda o vzájemném poměru sil, který se může ustáliti na mnohem nižší úrovni. Britský ministr zahraničních věcí reagoval na americké projevy dobré vůle, které jsou v poslední době vůbec časté, stejně srdečným způsobem a pravil, že Anglie přiznává Americe naprostou paritu v námořní moci, což by žádnému jinému státu neudělala, že je tu však technická potíž, jak tuto paritu prakticky vyjádřit. Zdá se, že nynější vláda konservativní sotva tyto technické potíže rozřeší před volbami, k nimž se již schyluje.

Ministerský předseda *Baldwin* zahájil již *kampaň* ostrým výpadem proti straně dělnické, která se čím dále tím více stává vážnou kandidátkou konservativního nástupnictví. V Anglii je patrna *obecná rozmrzelost* nad nečinností dosavadního režimu, který jest buď příliš lhostejný k životním nesnázím národa nebo neschopný rady a pomoci. Anglický konservatismus osvědčuje se dnes plně hodným svého jména, nedovede nic jiného, nežli varovat před dobrodružnými pokusy a doporučovat klid a důvěru v lepší časy. Anglie však cítí instinktivně, že lepší časy se automaticky nevrátí, že je třeba nějaké velké iniciativy, ať již toho či onoho druhu, a že tudíž opravdu nezbyvá, než připustiti risiko experimentu. Politika vnitřní i zahraniční je kritisována nejenom stranickými odpůrci vlády, nýbrž i z vlastních řad, ale více než kterákoli jednotlivost škodí vládě právě ten obecný dojem, že se opotřebovala a že od ní nelze již nic velkého očekávati. Průměrný Angličan bojí se ovšem tím více převratných plánů socialistických, které tuší i za sebe krotšími programy dělnické strany. Konservativci spoléhají, že podnícením této bázně a využitím vzájemné konkurence obou levicových stran, která při zvláštnosti anglického volebního řádu může býti na prospěch třetímu, udrží přece jen ještě třeba hodně zeslabenou většinu. Žádné překvapení není vyloučeno. Evropa by však rozhodně potřebovala pokrokové změny v Anglii, aby nynější trapná stagnace ve vyřizování všech mezinárodních problémů byla překonána.

Francouzské obtíže s nově získanými starými provinciemi, *Alsaskem a Lotrinskem*, rostou do té míry, že přestávají již míti pouhý vnitřní, správní interes. Dalo se předvídati, že *vyhraněný svéráz* těchto rýnských krajů, zejména Alsaska, bude tvrdým oříškem pro tradiční francouzský centralismus, právě tak, jako byl před tím pro složitý státní útvar říše německé. Musíme se varovati omylu, který je tu na snadě, že Alsasko je stále ještě jablkem sváru mezi oběma konkurujícími sousedy. Německo vzdalo se jakýchkoli nároků na tyto kraje nejen smlouvou versailleskou, nýbrž i dobrovolnou úmlouvou

locarnskou. A bylo v tom směru zcela upřímné, poněvadž za padesát let mělo dosti příležitosti poznat, že toto sousto nikdy nestráví. Vidí-li dnes, jak Francie těžce zápasí s alsaskou otázkou, může býti naplněno jistou škodolibostí, ale naprosto se ho nemůže zmocnit touha, aby tuto nesnáz vzalo zas znovu na sebe. Alsasani jsou si ostatně při veškeré rozhořčenosti na pařížský režim naprosto jasni o tom, že *k Německu nepatří a nechťjí. Jde jim opravdu jen o samosprávu*, o určitou odloučenost a uzavřenost do sebe, o možnost plného uplatnění a vyžití vlastního regionalismu. Francie jest však od revoluce přísně unitářská a nedovede si vůbec představití možnost autonomie kteréhokoliv sebe svéráznějšího okrsku. Snad je to také obava, že by po Alsasku přihlásil se ještě autonomismus bretoňský, provençalský a kdo ví, jaký jiný. Jisto jest, že politické kruhy nedovedou rozuměti těmto snahám a jsou krajně nešťastné nad nezdárností zhýčkaného dítěte. V tom jest právě tragika alsaského problému, která v poslední velké parlamentní debatě projevila se tak nápadným způsobem.

Zdá se, že *Jugoslavie jest úplně spokojena s vojenským režimem*, který vystřídala dosavadní stranický. Nás sice zarazí říznost, se kterou generál Živkovič chopil se svého úkolu, ale nesmíme zapomínat, že jde opravdu o jakousi herkulovskou práci čištění Augiášova chléva. Politikaření a korupce rozmohly se již do té míry, že byly nebezpečím nejen pro státní jednotu, nýbrž i pro jeho zahraniční bezpečnost a život národní po všech stránkách materiálních i kulturních. Královská vláda snaží se nejprve vymýtiti všechny zlořády a *odbalkánštit, europeisovat zemi* nikoliv od shora nějakými ústavními, ideálně demokratickými reformami, nýbrž *zdola, zavedením řádné, výkonné a ekonomické státní správy*. Jest to práce velmi primitivní a málo vděčná, při níž nelze se rychle proslaviti, za to však tím nezbytnější a neodkladnější. Co bude potom, až tyto základy nové státní budovy budou bezpečně položeny, nelze zatím říci a nutno jen důvěřovat státnickému rozmyslu a dobré vůli králově vyhovět oprávněným nárokům všech tří velkých kmenů jihoslovanských. Tolik jest však již dnes patrné, že politické strany bez rozdílu, k jakému programu a praporu se hlásily, byly v očích lidu dokonale kompromitovány, když zánik jejich existence mohl být přijat tak lhotejně, ba se zřetelným pocitem úlevy celou zemí.

Mezitím vypršela lhůta někdejší Ninčičovy přátelské smlouvy jihoslovansko-italské, která ostatně byla událostmi tohoto pětiletí, rozmachem italské moci na Balkáně, zejména v Albanii, úplně antikvována. Bylo by třeba nového, upřímného a dobrou vůli vedeného jednání, aby vzájemný poměr obou nedůvěrou naplněných sousedů byl postaven na lepší základy. Zdá se však, že na straně italské se dnes právě této vůle naprosto nedostává. Mussolini chce zřejmě vyčkat až jak se nový režim osvědčí, aby věděl s kým a jak jest mu počítat.

Překotné reformy krále Amanuly v Afganistanu vyvolaly živelný odpor, pevně v tradicích islamu drženeho domácího obyvatelstva, takže mladý panovník musil se vzdáti trůnu ve prospěch bratra, známého konservativnějším smýšlením. Bylo však již pozdě, divoké kmeny afgánských nomádů, které jen velmi nerady snášejí jakoukoli suverenitu, byly již rozpoutány a odvážnému náčelníku jedné hordy podařilo se uchvátit trůn a proklamovat se emirem celé země. Ostatní neuznali však jeho nárok, a král Amanula, jemuž se podařilo uniknout do jeho rodinného údělu Kandaharu, odvolal za těchto poměrů svou abdikaci. V Afganistanu je dnes boj všech proti všem, jemuž překáží jen nepříznivá sezona. Na jaře třeba očekávati rozhodné srážky, po nichž teprve se ukáže, zda se dynastii Duraniů podaří obnoviti svou moc a jednotu země, či zda nastane delší období zmatku a rozkladu. Vzhledem k důležité poloze Afganistanu mezi Ruskem a britskou Indií přikládá se vývoji tamních poměrů zvláštní mocenský význam, a Anglie jest podezřívána, že vzpouru proti nezávislému a sovětům nakloněnému panovníkovi sosnovala a nyní povstalce podporuje.

Dr. Rudolf Procházka.